

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 27

22—27 november

Debatter m. m.

Fredagen den 22 november

	Sid.
Interpellation av herr Carlsson i Stockholm ang. ökat bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet.	3

Tisdagen den 26 november

Svar på fråga av herr Strandh ang. utredningen om pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning	6
Svar på interpellationer av:	
herr Rimmerfors ang. frågan om ändrade bestämmelser om arrester och häkten	7
herr Hagnell ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt, m. m.	8
herr Senander ang. anslag till finansiering av talboksverksamheten för blinda	10
Interpellationer av:	
herr Königson ang. reparation av vissa minsvepare	11
herr Carlsson i Stockholm ang. ändrade föreskrifter för utlåningen av medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.»	12

Onsdagen den 27 november

Svar på fråga av herr Nihlfors ang. rätten för skolungdomsföreningar att få bedriva politisk upplysningsverksamhet	14
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Svalöv ang. viss ändring av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton	16
herr Gustafson i Göteborg ang. avvikelsen i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956/57 i jämförelse med tidigare beräkningar	18

	Sid.
herr Nihlfors ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret	22
Fond för kulturellt samarbete med Finland	28
Revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller annan statlig revisorsorganisation för förundersökning i brottmål	29
Interpellationer av:	
herr Johansson i Stockholm ang. lagstadgad reparationsplikt för ägare av hyresfastigheter, m. m.	31
herr Johansson i Stockholm ang. bokföringsskyldighet för ägare till hyreshus, m. m.	32
herr Eriksson i Bäckmora ang. prissättningen på elektrisk kraft, m. m.	32
herr Rydén ang. en effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, m.m.	33

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 160, ang. omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.	28
— nr 161, ang. fond för kulturellt samarbete med Finland	28
— nr 162, om utökning av studiebidraget till brevskestuderande ..	29
— nr 163, om revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller annan statlig revisorsorganisation för förundersökning i brottmål	29
— nr 164, om statsbidrag till Riksföreningen mot reumatism för driften av Spenshults reumatikersjukhus	31
— nr 165, om ändring i reglerna för återkrav av statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning	31
— nr 166, ang. vattenvårdens organisation m. m.	31
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 37, ang. lag om utlämning för brott.	31

Fredagen den 22 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 15 innevarande november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Olof Johansson, Öckerö, på grund av sjukdom under 1 vecka framåt är oförmögen deltaga i riksdagens arbete, intygas.

Öckerö den 18/11 57

H. Ljunggren,
provinsiälläkare

Herr Johansson i Öckerö beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 18—23 innevarande månad.

Herr andre vice talmannen meddelade, att fru Sjövall, som vid kammarens sammanträde den 6 november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, den 19 november åter intagit sin plats i kammaren, samt att herr Sköld, som vid kammarens sammanträde den 19 november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Föredrogos var för sig följande på bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna: nr 707, av herr *Vigelsbo m. fl.*, och nr 708, av herr *Rimås m. fl.*; samt till bevillningsutskottet motionen nr 709, av herr *Gerhard Nilsson* i Gävle *m. fl.*

§ 4

Interpellation ang. ökat bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **CARLSSON** i Stockholm (fp), som anförde:

Herr talman! Antalet bostadssökande utan egen bostad uppgår enligt bostadsstyrelsens undersökningar till nära 120 000. Bakom dessa ansökningar torde stå familjer m. fl. med cirka 300 000 hushållsmedlemmar. Av dessa bostadssökande återfinns över hälften inom 13 kommuner i Stor-Stockholmsområdet. Med hänsyn härtill vore det naturligt, om inom ramen för ett ökat bostadsbyggande ett väsentligt större utrymme än f. n. bereddes Stockholmsområdet. Det ter sig också orimligt, att detta område endast svarar för omkring 17 procent av det totala bostadsbyggandet. Behovet av ett ökat utrymme för bostadsbyggandet i Stockholmsområdet har också starkt understrukits av långtidsutredningen. Områdets betydelse för hela landet talar härför liksom det eftersläpande saneringsbehovet.

Från berörda kommuners sida har upprättats ett aktionsprogram för bostadsförsörjningen i Stor-Stockholm för femårsperioden 1957—1961. Målsättningen för detta program är att bo-

Interpellation ang. ökat bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet

stadsproduktionen, som hittills uppgått till omkring 10 000 lägenheter om året, så snabbt som möjligt skall uppnå en genomsnittssiffra av 14 000. Då markreserverna inom Stockholms stad hastigt minskar, beräknas en ökad del av produktionen komma att förläggas till övriga kommuner inom området. För de båda första åren beräknas dock en igångsättning av 6 000 lägenheter vardera året i Stockholms stad mot cirka 6 700 i övriga kommuner. År 1961 beräknas igångsättningen i Stockholms stad ha sjunkit till 3 000, varför de övriga kommunernas andel stigit till cirka 13 000 lägenheter. Den uppgjorda målsättningen överensstämmer med långtidsutredningens och bostadsstyrelsens rekommendationer.

Kommunerna planerar ett omfattande samarbete för att planlägga och genomföra detta program. Härför erfordras dock att statsmakterna bereder Stor-Stockholm ökat investeringsutrymme. Området måste härvid betraktas som en enhet ur bostads- och arbetsmarknads-synpunkter.

Mot denna bakgrund ter sig dagsläget i fråga om bostadsproduktionen inom Stockholmsområdet synnerligen allvarligt. I stället för att öka synes igångsättningen av lägenhetsbyggen komma att minska under det närmaste året. Det är i dag i huvudsak tertiärlåneramen som bestämmer bostadsbyggandets omfattning, och den ramen är för snävt tilltagen. För Stockholms stad har låneramen för budgetåret 1957/58 fastställts till 53,1 milj. kronor. Enligt de statliga myndigheternas beräkningar ansågs detta motsvara en produktion av 5 800 lägenheter, varvid produktionskostnaderna uppskattats till 38 500 kronor per lägenhet. En undersökning visar emellertid, att genomsnittskostnaden för lägenheter i den produktion, som satts igång under andra kvartalet i år, blir cirka 45 000 kronor. Den redan enligt de ursprungliga beräkningarna knappa tertiärlåneramen skulle sålunda begrän-

sa bostadsbyggandet till högst 5 000 lägenheter, d. v. s. med närmare 15 %. Då igångsättningen under andra halvåret 1957 uppgår till 3 795 lägenheter, skulle alltså endast återstå ett utrymme av 1 205 lägenheter för första halvåret 1958, d. v. s. knappt hälften av igångsättningen motsvarande period i år.

I övriga kommuner inom Stor-Stockholmsområdet har hittills under andra halvåret 1957 igångsatts byggen omfattande 2 107 lägenheter, och endast 543 lägenheter därutöver beräknas kunna igångsättas före den 1 juli 1958. Den sammanlagda igångsättningen för budgetåret 1957/58 skulle alltså enligt tertiärlåneramen bli endast 7 650 lägenheter för hela området mot i nämnda aktionsprogram beräknade 12 775 för kalenderåret 1957 och 13 840 för 1958. Den verkliga igångsättningen skulle alltså bli endast cirka 60 procent av den planerade.

Den av staten uppdragna tertiärlåneramen står emellertid hindrande i vägen för att man på ett effektivt sätt skall kunna fullfölja av kommunerna planerade åtgärder för att klara bostadsförsörjningen och nedbringa de orimligt långa väntetiderna i bostadskoerna i Stockholmsområdet. Hur angeläget det är att en ökning av bostadsbyggandet inom detta område eftersträvas klagörs kanske bäst, om man pekar på den kraftiga ökning av bostadssökande, som kommer att inträffa från mitten av 1960-talet, då de stora årskullarna kommer upp i giftasvuxen ålder. Denna ökning blir på grund av befolkningsstrukturen särskilt betydande inom Stockholmsområdet. Kan vi inte klara bostadsbristen innan dess, står vi inför en ren katastrof om ett årtionde.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande interpellation:

Vilka åtgärder är herr statsrådet beredd att vidta för att möjliggöra det öka-

Interpellation ang. ökat bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet

de bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet, som med hänsyn till den rådande bostadsbristen är erforderligt?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.,

nr 161, i anledning av väckta motioner angående tillskapande av en fond att användas för kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland,

nr 162, i anledning av väckt motion om utökning av studiebidraget till brevskestuderande,

nr 163, i anledning av väckt motion om utredning rörande anställande av revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller inrättande av annan statlig revisorsorganisation att biträda vid visst förundersökningsarbete i brottmål,

nr 164, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Riksföreningen mot reumatism som bidrag till driften av Spenshults reumatikersjukhus,

nr 165, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning, och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående vattenvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott.

§ 6

Anmäldes följande till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 710, av herrar *Hedin* och *Lothigius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m.,

nr 711, av herr *Löfgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående utbyggnad av en storflygplats, samt

nr 712, av herrar *Sjölin* och *Strandh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § 3 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Dessa motioner bordlades.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.05.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 26 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsmannen Fredrik Bernhard Sundelin, född 20/8 1911, fr. o. m. den 23/11 1957 är intagen på härvarande lasarets kirurgiska avdelning, där han fortfarande och tills vidare vårdas.

Örnsköldsvik den 25/11 1957

Bengt Hedlund
leg. läkare

Herr Sundelin beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 23 innevarande månad tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. utredningen om pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! Herr Strandh har frågat mig om jag är i tillfälle att meddela när den pågående utredningen angående pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning kan beräknas vara slutförd och när förslag i anledning härav kan väntas till riksdagen. Med anledning härav får jag anföra följande.

Pensionsstiftelserna har till uppgift att säkerställa, att de enskilda arbets-

givarnas pensionsåtaganden gentemot de anställda uppfylles. De spelar en betydande roll för den pensionering som för närvarande äger rum inom det enskilda näringslivet. Pensionsstiftelsernas uppgifter i framtiden är emellertid beroende av den lösning som tjänstepensionsfrågan erhåller. Arten och omfattningen av de uppgifter, som i framtiden kommer att åvila pensionsstiftelserna, är i sin tur av väsentlig betydelse för dessa stiftelsers civilrättsliga gestaltning.

I pensionsfrågans nuvarande läge har därför arbetet inom pensionsstiftelseutredningen icke kunnat fullföljas, och efter samråd mellan utredningen och min företrädare i ämbetet har arbetet i huvudsak legat nere under den sista tiden. Arbetet torde, fränsett mera preliminära undersökningar, icke kunna återupptagas förrän en lösning av tjänstepensionsfrågan föreligger åtminstone i princip. Hur lång tid som därefter kommer att krävas för ett slutförande av utredningsarbetet kan i nuvarande läge icke närmare bedömas.

Härpå anförde

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få uttala ett tack för svaret på min enkla fråga.

När 1955 års riksdag antog ändrade bestämmelser för företagsbeskattningen omfattade dessa även avdragsrätt för avsättningar till pensionsstiftelser. De nya reglerna innebar i huvudsak ett permanentande av de hittills tillämpade

bestämmelserna. Det enda nya som kom till var förbudet för de s. k. familjebolagen att göra skattefria avsättningar avseende huvuddelägarna. Trots att även de fria pensionsstiftelserna ställdes under tillsyn av länsstyrelserna — en mycket rigorös kontroll för övrigt — ville inte vare sig 1955 års, 1956 års eller 1957 års riksdagar biträda ett motionsyrkande från vårt håll, att också familjebolagen skulle få göra avsättningar till sina pensionsstiftelser avseende huvuddelägarna.

Denna fråga kan synas som en obehövlig del av det stora företagsbeskattningsskomplexet, men — som herr statsrådet framhåller i sitt svar — den spelar en mycket stor roll när det gäller pensioneringen av både tjänstemän och arbetare. Från vårt håll har vi i debatterna under tidigare riksdagar framhållit, att frågan om stiftelsernas civilrättsliga ställning kunde ha avgjorts utan att pensionsfrågan eller tjänstepensioneringens lösning avvaktats; vi har ju numera så sträng kontroll i skattehänseende av avsättningarna. Det enda som härvidlag fattas — det medger jag — är en prövning av den civilrättsliga ställningen vid fördelningen av stiftelseförmögenheten: hur mycket som skall komma på huvuddelägarna och hur mycket på tjänstemän och arbetare.

För min personliga del har jag tidigare betonat att den här utredningen, som tillsattes för några år sedan, borde ha kunnat vara färdig innan pensionsfrågan togs upp. När nu herr statsrådet säger att den skall slutföras i samband med frågan om en allmän tjänstepensionering, vill jag bara skicka med en förhoppning, att detta sker så fort som möjligt och att man beaktar vad som utlovats under pensionsdebatten, nämligen att pensionsstiftelsernas ställning i varje fall inte skall försämrats i en eventuellt kommande lagstiftning rörande tjänstepensionering.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. frågan om ändrade bestämmelser om arrester och häkten

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har her Rimmerfors frågat chefen för inrikesdepartementet, huruvida förslag i anledning av skrivelserna från 1951 års riksdag angående ändrade bestämmelser i fråga om arrestlokaler och 1955 års polisarrestutrednings betänkande om häkten och arrester är att vänta inom den närmaste tiden.

Enär ärendet i huvudsak handlägges inom justitiedepartementet har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

Polisarrestutredningens betänkande avlämnades den 8 december 1955 och har varit föremål för en omfattande remissbehandling. På grundval av de avgivna remissyttrandena överarbetas förslaget för närvarande inom justitie- och inrikesdepartementen, och det är avsett att, om det visar sig möjligt, proposition skall föreläggas 1958 års riksdag.

Vidare yttrade

Herr RIMMERFORS (fp):

Her talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation. Svaret var kort och rakt på sak, och mina kommentarer kan följaktligen inskränkas till några få randanmärkingar.

När justitieministern tror sig kunna utlova en proposition med anledning av arrestutredningens betänkande redan till nästa års riksdag, kan jag bara betyga, att jag är nöjd med svaret. Bakgrunden till min interpellation var önskvärldheten av att få frågan om de svenska arrestlokalerna bringad till en något så när snar lösning. Jag ansåg

Svar på interpellation ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt m. m.

detta önskvärt, dels därför att tillståndet på här ifrågavarande avsnitt av vår rättsvård och människovård faktiskt är mycket otillfredsställande, dels därför att frågan varit under utredning sedan åtta år.

När JO slog larm i ärendet 1950, blotades ju sådana interiörer från våra arrest- och förvaringslokaler, att man krävde omedelbara åtgärder. Följande år, alltså 1951, hemställde riksdagen om ändrade bestämmelser angående arrestlokalerna. Resultatet blev som bekant en enmansutredning — av Torsten Eriksson — vars betänkande överlämnades till inrikesministern i december 1955, således för två år sedan. Jag fruktade nu att ärendet kunde ha lagts på is och att vi i de många bekymren för frågor, som obestriddigen är av ännu större vikt, kunde frestas att försumma denna reform. Ur humanitär synpunkt och ur hälsovårdssynpunkt är den dock nog så betydelsefull, inte minst i ljuset av FN-stadgan om de mänskliga rättigheterna. Av orsaker, som vi alla känner till, är läget på detta område i dag ännu mer otillfredsställande än för åtta år sedan. Jag är glad att mina farhågor varit ogrundade, och jag kommer tillsammans med riksdagens övriga ledamöter att med intresse motse den kommande propositionen.

Så en enda sak till, herr talman! Jag vill gärna skicka med en alldeles speciell synpunkt på utredningen, när frågan nu bearbetas i departementet. Erinringen är möjligen onödig, och jag begär inte att justitieministern skall göra några utfästelser i dag — detta ingick inte heller i min fråga. I polis-arrestutredningen innefattas emellertid ett förslag, som jag ogärna skulle se att Kungl. Maj:t tappade bort. Det gäller den rent mänskliga faktorn. Utredningen föreslår bl. a. att en befattningshavare i inrikesdepartementet skall få till särskild uppgift att bevaka ifrågavarande avsnitt av rättsvården. Det

skulle enligt min och många mening skapa garantier för en bättre översyn. Dessutom innehåller förslaget ytterst beaktansvärda synpunkter på den rent personella upprustningen, och den sidan av saken betyder naturligtvis ännu mer än själva lokalfrågan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att än en gång få tacka justitieministern för ett positivt svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Hagnell anført: Den 27 december 1872 förklarade sig G. L. Dreyer, innehavare av Generalstabens litografiska inrättning, vilja »till Svenska Staten såsom gåva överlämna hela denna materiel enligt de inventarieförteckningar, som däröver äro upprättade, på det att inrättandet av en större litografisk inrättning för Statens räkning därigenom må underlättas». Den 28 december samma år antog Kungl. Maj:t erbjödandet. Då det nu gått 85 år sedan Konungen tog emot donationen och upprättade Generalstabens litografiska anstalt, vore det intressant att få veta hur Kungl. Maj:t handhar äganderätten till detta statliga företag och vårdar sig om företagets intressen samt vilka planer Kungl. Maj:t har beträffande detta företag för den närmaste framtiden.

Frågan om äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt är av komplicerad natur. Å ena sidan anslöt sig såväl donationen som det första avtalet rörande anstalten, vilket slöts den 28 december 1872 mellan kronan och A.

Svar på interpellation ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt m. m.

Börtzell, i tiden nära till ett den 5 mars 1872 av Börtzell avgivet utlåtande, vari denne förordade, att statens litografiska tryck skulle övertagas av en enskild entreprenör och att en ny litografisk anstalt skulle upprättas med statligt stöd. Detta förhållande ger stöd åt antagandet, att Dreyer och kronan velat medverka till att förverkliga det av Börtzell framlagda förslaget och att Generalstabens litografiska anstalt således från sin tillkomst varit i enskild ägo. För ett sådant antagande talar även vissa bestämmelser i avtalet. Å andra sidan medför otvivelaktigt sambandet mellan donationen och anstaltens upprättande ävensom Dreyers i donationsbrevet uttryckta önskan att underlätta »inrättandet av en större litografisk inrättning för Statens räkning» att det icke kan uteslutas, att anstalten vid det första avtalets ingående avsågs skola utgöra ett statligt företag. Innebörden av avtalet den 28 december 1872 har icke helt kunnat klarläggas. Jag vill framhålla, att justitiekanslersämbetet i infortrat utlåtande uttalat, att enligt ämbetets mening någon kronans äganderätt till anstalten, såvitt nu kunde bedömas, icke syntes kunna antagas, men att ämbetet icke därmed tagit ställning till spørsmålet, huruvida äganderättsanspråk från kronans sida till äventyrs skulle kunna göras gällande med avseende å materiel, som numera kan ha trätt i stället för den tekniska utrustning, vilken av Dreyer donerades till kronan och vilken torde ha tagits i bruk av anstalten vid dess tillkomst. Frågan om äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt torde komma att övervägas ytterligare i samband med den slutliga behandlingen av de förslag, som avgivits av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar, som försvarsministern har lämnat. Alla kan väl instämma i det konstaterande han gjorde, när han sade att ägandeförhållandena i detta fall är komplicerade. De är komplicerade inte minst på grund av den långa tid som förflutit, sedan dessa transaktioner ägde rum. Vidare finns det tydligen få papper efterlämnade som klargör förhållandena.

De huvudhandlingar som man kan finna och som jag tycker att man skall lägga till grund för bedömandet är det donationsbrev, som Dreyer utfärdade när han överlämnade sin inrättning till staten, och vidare det protokoll enligt vilket Kungl. Maj:t mottog donationen.

Jag måste instämma i försvarsministerns uppfattning, när han i interpellationssvaret sade, att det inte kan uteslutas att anstalten avsågs att bli ett statligt företag. Man får nog säga, att det inte kan anses uteslutet, eftersom det i donationsbrevet från Dreyers sida skrevs, att han »såsom en gård av tacksamhet mot mitt andra fädernesland till Svenska Staten såsom gåva överlämnar hela denna materiel» o. s. v. I donationsbrevet förklarades det också, som försvarsministern citerade, att man därigenom skulle kunna inrätta »en större litografisk inrättning för Statens räkning».

Det som Dreyer faktiskt omtalar i sitt donationsbrev förefaller mig böra tillmätas större vikt än det som aktuarien Börtzell tio månader före donationen skrev i någon promemoria. Den rättighet, som Kungl. Maj:t erhöi i samband med att kontraktet ändrades 1886, då Börtzell överlämnade sin förvaltningsrätt till ett aktiebolag, förefaller också värd att ha i tankarna — alltså att Kungl. Maj:t skulle få rätt att godkänna eller förkasta valet av verkställande direktör och föreståndare för anstalten. Sådana rättigheter brukar ju sällan vara

Svar på interpellation ang. anslag till finansiering av talboksverksamheten för blinda
förknippade med relationerna mellan Kungl. Maj:t och privatägda aktiebolag.

De avslutande raderna i försvarsministerns interpellationssvar säger emellertid, att äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt torde komma att övervägas ytterligare i samband med den slutgiltiga behandlingen av de förslag som avgivits av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna. Det uttalandet kan väl inte tolkas på annat sätt än att statsmakterna i samband med det förslag utredningen avgav för ungefär ett år sedan om att göra aktiebolag av statens reproduktionsanstalt har för avsikt att bevaka sina intressen gentemot Esseltekoncernen. Det svaret finner jag mycket tillfredsställande. Jag skulle bara vilja tillägga en sak, nämligen att den fråga som här har dragits fram är ett exempel på de svårigheter kanslibuset har när det gäller att bevaka de statliga företagsintressena. Man får hoppas att det så småningom kan komma fram några andra former, som kan bidra till en bättre lösning av företagsledaruppgifterna, de sammanhållande uppgifterna inom den statligt ägda delen av näringslivet, än hittills varit möjligt att uppnå.

Jag vill med detta tacka särskilt för de avslutande raderna i interpellationssvaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. anslag till finansiering av talboksverksamheten för blinda

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Senander frågat, om statsrådet och chefen för socialdeparte-

mentet har för avsikt att i nästkommande års budget under femte huvudtiteln föreslå erforderliga anslag för en tillfredsställande finansiering av talboksverksamheten för de blinda. Då denna anslagsfråga hör till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, får jag svara följande.

Redan budgetåret 1953/54 upptogs under åttonde huvudtiteln ett särskilt riksstatsanslag på 10 000 kronor till bidrag till anskaffande av böcker åt blinda, avsett att användas till utökning och förbättring av bokbeståndet vid De blindas förenings bibliotek. Den gången gällde det endast böcker framställda i blindskrift. Samtidigt pågick emellertid undersökningar om möjligheterna att genom bandinspelning eller liknande metod åstadkomma den s. k. talboken. För vart och ett av de två följande budgetåren, 1954/55 och 1955/56, anvisades likaledes 10 000 kronor. Under år 1955 började De blindas förening framställningen av talböcker genom bandinspelningsmetoden. För att möjliggöra en utökning och förbättring av det påbörjade talboksbiblioteket föreslogs i 1956 års statsverksproposition en höjning av statsbidraget till 20 000 kronor, vilket också blev riksdagens beslut för budgetåret 1956/57. Även för innevarande budgetår har anvisats 20 000 kronor för ändamålet.

Talboksavdelningen vid blindföreningens bibliotek har utvecklats mycket kraftigt. Talboken har lockat många blinda boklånare, som tidigare inte haft kontakt med biblioteket. Särskilt för personer, som blivit blinda vid vuxen ålder och som endast i undantagsfall kan nå en sådan färdighet i att läsa blindskrift, att läsningen skänker dem vila och avkoppling, är talboken en stor tillgång. Utlåningen vid talboksavdelningen har ökat från omkring 3 500 lån år 1955 till drygt 12 600 lån år 1956.

Den av De blindas förening bedrivna tryckeri- och biblioteksverksamheten finansieras, förutom genom statsbidra-

Interpellation ang. reparation av vissa minsvepare

get, genom bidrag från stiftelser, organisationer och enskilda samt tillskott ur föreningens allmänna medel.

För nästa budgetår har föreningen hemställt om en höjning av statsbidraget till 50 000 kronor. Denna framställning har tillstyrkts av skolöverstyrelsen. Anslagsfrågan är nu föremål för prövning i samband med det pågående budgetarbetet. Resultatet kommer att redovisas i 1958 års statsverksproposition.

Härefter anförde

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta ett tack för svaret på min interpellation. Detta tack bör också — jag höll på att säga för ovanlighetens skull — få tolkas som en nöjdförklaring. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen att det anslag som De blindas förening begärt för detta ändamål kommer att beviljas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 710, av herrar *Hedin* och *Lothigius*;

till statsutskottet motionen nr 711, av herr *Löfgren m. fl.*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 712, av herrar *Sjölin* och *Strandh*.

§ 8

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 160—166 samt första lagutskottets utlåtande nr 37.

§ 9

Föredrogos den av herr *Carlsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bord-

lagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ökat bostadsbyggande inom Stor-Stockholmsområdet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Interpellation ang. reparation av vissa minsvepare

Ordet lämnades på begäran till

Herr KÖNIGSON (fp), som yttrade:

Herr talman! På ett mindre varv i närheten av Stockholm byggs för närvarande den sista av tre minsvepare av trä, för vilka använts ett byggnadssätt, som aldrig tidigare tillämpats i vårt land. Det nya består bl. a. i att köl och spant limmas samt att bordläggningen utförs i tre skikt, så att bräderna i de två innersta ligger diagonalt. Dessutom kan nämnas att båtarna enligt uppgift skall förstärkas med glasfiber för gång i is.

Byggnadssättet är sådant, att båtarna måste bli mycket dyra, säkerligen många gånger dyrare än liknande båtar, som byggts enligt hittills använd metod. Därtill kommer, att för de tre båtar, som nu är under byggnad eller ligger för utrustning, inte tillämpats vanligt anbudsförfarande, trots att framställning härom gjorts till marinförvaltningen från andra båtbyggare, utan arbetet utföres på löpande räkning.

Enligt uppgift lär det emellertid inte finnas något varv i Sverige, som kan ta upp och reparera dessa båtar. De måste nämligen tas inomhus i värme och torka ordentligt, om reparationen skall ske efter samma metod som byggandet. I betraktande av de dryga kostnader som dessa båtbyggen dragit, måste detta betecknas som synnerligen allvarligt. Båtarna kostar enligt uppgift mellan 6 och 7 miljoner kronor per styck.

Jag anhåller därför om andra kam-

Interpellation ang. ändrade föreskrifter för utlåningen av medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.»

marens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att meddela huruvida möjligheter finns att i Sverige reparera här berörda båtar och, därest sådana möjligheter saknas, upplysa om orsakerna till att ett sådant tillvägagångssätt valts, som synes starkt fördyra ifrågavarande båtbyggen, samt huruvida åtgärder planeras för att möjliggöra sådana reparationer?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. ändrade föreskrifter för utlåningen av medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.»

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr CARLSSON i Stockholm (fp), som anförde:

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 197/1956 föreslogs att för lån till företagareföreningar m. fl. anvisa ett investeringsanslag å 30 miljoner kr. för budgetåret 1956/57. I propositionen framhölls bl. a. att några närmare föreskrifter inte lämnats om företagareföreningarnas utlåning. I avvaktan på resultatet av en pågående utredning ansågs det heller inte vara lämpligt att föreskriva några uttryckliga villkor för företagareföreningarnas utlåningsverksamhet. Vägledande borde emellertid vara vissa synpunkter, som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts prop. nr 210/1954.

I propositionen nr 197/1956 har dessa synpunkter preciserats så, att långivning borde ske »under beaktande av lokaliseringpolitiska synpunkter samt gälla investeringsändamål och avse toppkrediter, för vilka full bankmässig säkerhet ej kan erhållas». Det anfördes vidare i propositionen att »I rådande läge bör emellertid hinder ej möta för

utlåning mot fullt bankmässiga säkerheter och för annat ändamål än investeringar, t. ex. för rörelsemedel». Statsutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 223/1956 propositionens förslag. I fråga om villkoren för utlåningen anslöt sig utskottet till regeringens förslag med detta uttalande: »Vad departementschefen i övrigt anfört beträffande riktlinjer m. m. för det föreslagna stödet åt småföretagarna har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.» I riksdagsskrivelse nr 410/1956 anmäldes att riksdagen beslutat angående utlåning av 30 milj. kr. till företagareföreningar m. fl. i enlighet med utskottets utlåtande.

Inom Stockholms stad finnes icke någon företagareförening och stadens småföretag har heller icke kommit i åtnjutande av det statliga kreditstöd, som i växande omfattning kommit landets övriga småföretagare till del på senare år. Stockholm torde likväl vara landets största småföretagarcentrum. I fråga om 30-miljonerlånet förutsattes dock att någon olikartad behandling icke skulle förekomma mellan småföretagare i Stockholm å den ena sidan och landets övriga småföretagare å den andra. Eftersom någon förtagareförening ej fanns inom Stockholms stad, som kunde förmedla lånen, skulle antingen Kungl. Maj:t eller, efter bemyndigande, underordnad myndighet bevilja lån direkt ur de anslagna medlen.

I enlighet med dessa förutsättningar hemställde kommerskollegium i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juni 1957 att en miljon kr. skulle ställas till kollegiets förfogande ur fonden för lån till företagareföreningar m. fl. i och för utlåning till småföretagare i Stockholms stad.

I anledning av framställningen förordnade Kungl. Maj:t den 13 september 1957 att 500 000 kronor skulle ställas till kommerskollegiets förfogande för låneverksamhet bland småföretagare i

Interpellation ang. ändrade föreskrifter för utlåningen av medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.»

Stockholms stad. Samtidigt som detta förordnades, föreskrev Kungl. Maj:t vissa bestämmelser, som kollegiet hade att tillämpa vid behandlingen av låneärenden av ifrågavarande slag. Sålunda föreskrevs bl. a. följande: »Lån må ej utan synnerliga skäl beviljas annorledes än mot ränta och säkerhet enligt vedertagna bankmässiga grunder.»

Föreskriften om bankmässig säkerhet hindrar småföretagare i Stockholm att erhålla lån ur de anslagna medlen på samma villkor som landets övriga småföretagare. Förtroendekrediter för investeringsändamål kan sålunda inte erhållas till följd av de villkor, som kommerskollegium måste upprätthålla för att efterleva Kungl. Maj:ts föreskrift, att bankmässig säkerhet skall krävas om ej synnerliga skäl motiverar ett avsteg. Denna viktiga inskränkning i lånemöjligheterna för stockholmsföretagens del kan befaras medföra att den begränsade kredit som nu ställts till deras förfogande — 500 000 kr. — ej kommer att kunna utnyttjas. Lån mot fullt bankmässig säkerhet kan ju nu som regel erhållas i bank, varför det just hade varit förtroendekrediter, som varit av särskilt värde för stadens småföretagare.

Propositionens av riksdagen antagna lydelse lämnar intet tvivel om att dessa lånemedel främst skulle användas av företagareföreningarna för toppkrediter för investeringsändamål, där full bankmässig säkerhet ej kunde påräknas. Som ett av läget framkallat undantagsfall nämner propositionen att utrymme dock skall lämnas även för lån mot bankmässig säkerhet för annat ändamål än investeringar. Att långivningen på en ort där företagareförening ej finns skulle ske efter andra principer kan inte vara troligt, helst som propositionen icke framhåller som självfallet, att medel av den storleksordning det här var fråga om — 30 milj. kronor — skulle ställas till förfogande för stöd åt samtliga

landsdelar. Där företagareförening ej fanns, skulle stödåtgärderna därför förmedlas av statliga organ.

Under hänvisning till vad som här anförts får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att kungl. kommerskollegium erhåller sådana ändrade föreskrifter för utlåningen av medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.», att småföretagare i Stockholms stad erhåller samma möjligheter till förtroendekrediter för investeringsändamål — d. v. s. utan bankmässig säkerhet — som landets småföretagare i övrigt?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter; och

nr 375, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser angående statsbidrag till folktandvård.

§ 13

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 189, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto,

nr 190, dels angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om upphävande av passkontrollen vid de inter-nordiska gränserna, dels ock med för-

slag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),

nr 191, med förslag till lag om ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m., och

nr 192, om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Folkrepubliken Kina.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.28.

In fidem

Gunnar Britth

Onsdagen den 27 november

Kl. 14.00

§ 1

Svar på fråga ang. rätten för skolungdomsföreningar att få bedriva politisk upplysningsverksamhet

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat, om jag är beredd att vidtaga åtgärder för att definitivt klargöra för statliga skolchefer den principiellt viktiga rätten för skolungdomsföreningar att bedriva politisk upplysningsverksamhet.

Jag vill då först erinra om att år 1950 dåvarande ecklesiastikministern, statsrådet Weijne, i anledning av en interpellation i samma ämne av herr Nihlfors förklarade, att han ansåg det olämpligt och principiellt oriktigt att förbjuda eller försvåra de politiska skolungdomsföreningarnas verksamhet. Jag delar helt denna uppfattning. Politisk upplysningsverksamhet förekommer redan inom skolans eget arbetsområde genom den allmänna orientering i politiska, sociala och ekonomiska frågor, som lämnas vid undervisningen i historia med samhällslära och i sam-

hällskunskap. Det är givetvis utomordentligt viktigt, att skolan i sin uppgift att meddela allmän medborgerlig bildning verkligen bibringar eleverna en klar och positiv inställning till det förhållandet, att det demokratiska samhället förutsätter och bygger på politisk aktivitet från medborgarnas sida.

Elever, som på fritid vill ytterligare odla sina samhällliga intressen, bland annat de politiska, skall naturligtvis ha möjlighet att sammansluta sig till en skolförening med syfte att bedriva politisk upplysningsverksamhet. Skolan och dess ledning har enligt min uppfattning all anledning att stödja ett lärjungeintresse av det slaget.

Vad angår själva föreningsrätten, så finnes för skolungdomens del ingen särskild inskränkning i den allmänt vedertagna rätten att bedriva föreningsverksamhet. Detta gäller, i fråga om politiska skolungdomsföreningar, såväl sådana med uppgift att bedriva politisk upplysningsverksamhet i allmänhet som sammanslutningar med partipolitisk beteckning.

Enligt 52 § andra stycket läroverksstadgan har lärjunge att ställa sig till efterrättelse de ordningsföreskrifter, som rektor i samråd med kollegiet med-

Svar på fråga ang. rätten för skolungdomsföreningar att få bedriva politisk upplysningsverksamhet

delar. Att i läroverksstadgan i detalj precisera vad sådana föreskrifter får och inte får innehålla är självfallet ogörligt. Man får här i det enskilda fallet lita till rektors och kollegiets ömdöme, och skulle missnöje med ordningsföreskrifternas innehåll föreligga får man söka rättelse i vederbörlig ordning.

Jag vill också erinra om Kungl. Maj:ts cirkulär 1954: 671, vari de lokala styrelserna för statliga, kommunala och statsunderstödda skolor uppmärksammas på angelägenheten av att skollokaler frivilligt upplåtes till folkbildningsorganisationer och andra ideella organisationer i så stor utsträckning som möjligt samt att upplåtelse därvid även sker till politiska organisationer.

Jag vill slutligen meddela, att skolöverstyrelsen för närvarande förbereder utformningen av allmänna anvisningar för fostran och undervisning på skolans högstadium. I dem kommer också frågan om skolungdomen och den politiska föreningsverksamheten att behandlas. Dessa anvisningar väntas utkomma nästa år och ger alltså tillfälle till de förtydliganden, som kan finnas erforderliga i förevarande avseende.

Härefter anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det synnerligen positiva svar, som statsrådet Edenman här har lämnat. Det anknyter självfallet till vad hans företrädare i ämbetet år 1950 hade att anföra i ungefär samma situation. Man har emellertid kunnat konstatera, att det trots denna tydliga förklaring från statsrådet Weijnes sida ändock då och då har visat sig råda förhållanden, som medför att berättigad kritik kan riktas mot ledningen för statliga skolor, vid vilka man alltså har förbjudit bildande eller framträdande av politiska skolföreningar.

Enligt min mening behöver vi inte

bara ha, som herr statsrådet sade, utbildning i samhällskunskap inom skolans egen ram, upptagen i undervisningsplanen. Det har vi haft sedan gammalt, och detta ämne bör utvecklas och få större utrymme i studieplanerna. Vi måste naturligtvis också se till att möjligheter till vidare studier i politiska föreningar skall finnas utan någon som helst inskränkning.

Jag skulle här vilja skjuta in, att den senaste regeringskrisen bl. a. även har haft det goda med sig, att intresset för samhällskunskap av praktiskt slag flammade upp just i höst. Det har hänt något, som man har tyckt vara mycket roligt i och för sig.

Efter statsrådets första, mycket positiva deklaration kom det emellertid i svaret ett avsnitt som gjorde mig något missmodig. Han förklarade, att det för närvarande finns ordningsföreskrifter, utfärdade av rektor med kollegiets hörande, och att det är omöjligt att tänka sig, att det där i detalj skulle ges besked om hur allting skall vara ordnat. För min del måste jag säga, att vi har så många föreskrifter av detaljrikt slag inom skolans ram att det knappast finns någon anledning att tro, att man inte i dessa skulle få utrymme även för ganska enkla anmaningar till rektor eller motsvarande chef om att inga förbud skall finnas för politiska skolföreningar.

Mot slutet av sitt anförande nämnde statsrådet, att man inom skolöverstyrelsen nu håller på med utarbetande av anvisningar, som även tycks kunna komma att beröra detta område. Jag har eu känsla av att det dock kan dröja en tid, innan vi kommer därtill. Jag föreställer mig, att det skall kunna gå att i administrativ ordning från Kungl. Maj:ts sida ge interimistiska anvisningar, så att om inte annat man dock täcker den lucka, som finns fram till den dag, då de nya anvisningar, som även berör allmänna frågor, kommer att stadfästas.

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Om jag inte är felaktigt underrättad, är det ett aktuellt fall som har föranlett herr Nihlfors' enkla fråga. Detta fall kommer, om jag fortfarande inte är oriktigt underrättad, att prövas av JO.

Det är självklart att i detta sammanhang har läroverksstadgans § 143, mom. 2, sitt särskilda intresse, eftersom där står uppräknat vad rektor bör tillse beträffande elevernas verksamhet utanför skolan. Det heter sålunda bl. a.: »även- som ägna uppmärksamhet åt förenings- verksamheten bland lärjungarna».

Jag vill, herr talman, tillägga att om mot all förmodan skolöverstyrelsens anvisningar för fostran och undervisning på skolans högstadium inte skulle kunna bringa klarhet i det problem det här gäller, är jag personligen beredd att gå ett steg vidare för att åstadkomma sådan klarhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kam- marens tillstånd framställd interpellation har herr Nilsson i Svalöv — med hänvisning till de skörde- skador som innevarande höst uppkommit i olika delar av landet — till mig riktat följande frågor:

1) Avser statsrådet att för innevarande höstriktsdag framlägga förslag om sådana ändringar av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton, att främst jordbrukare som drabbats av svåra skörde- skador därige-

nom kan få möjlighet att täcka sitt behov av rörelsemedel?

2) Vill statsrådet överväga att för höstriktsdagen framlägga förslag, varigenom förlustutjämning vid beskattningen av jordbruksfastighet kan möjliggöras, t. ex. i den form att eventuella statliga stödlån till jordbrukare får upptagas som intäkt vid 1958 års taxering för att sedan avdragas då amortering sker eller i form av speciella bankkonton av samma karaktär som skogskonton?

I anledning härav får jag anföra följande.

För uttag av medel, som inestår på skogskonto, gäller en uppsägningstid av fyra månader. I den nyligen avgivna propositionen nr 189 har föreslagits att Kungl. Maj:t skall äga medge dispens från föreskriften om viss uppsägningstid. Bifalles propositionen kommer bestämmelser att utfärdas, vilka möjliggör omedelbart uttag från skogskonto. Härigenom blir interpellantens önskemål i detta hänseende tillgodosedda.

Vad härefter angår frågan om förlustutjämning vid beskattningen av jordbruksfastighet vill jag erinra om att en särskild utredning för närvarande prövar möjligheterna att i skattelagstiftningen införa bestämmelser om rätt till förlust- och resultatutjämning. Att på detta komplicerade område genomföra provisoriska lösningar för en begränsad grupp av skattskyldiga bör enligt min mening icke komma i fråga. Jag har sålunda icke för avsikt att föreslå åtgärder av det slag herr Nilsson tänkt sig.

Med det anförda anser jag, herr talman, att jag besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Båda de frågor, som min interpellation

Svar på interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton

tion omfattade, berörde de skattemässiga konsekvenserna av årets skördeskador. Den första frågan löd: »Avser statsrådet att för innevarande höstriksdag framlägga förslag om sådana ändringar av bestämmelserna rörande uppsägning av medel å s. k. skogskonton, att främst jordbrukare som drabbats av svåra skördeskador därigenom kan få möjlighet att täcka sitt behov av rörelsemedel?»

På denna fråga har jag inte bara fått ett positivt svar, utan statsrådet har också i direkt handling — genom att vid slutet av förra veckan avlämna en proposition i ärendet — visat sitt intresse för saken. Jag är tacksam för denna positiva inställning, och jag är övertygad om att berörda jordbrukare också känner tacksamhet för det initiativ statsrådet sålunda tagit.

Propositionens innehåll, till vilket finansministern hänvisar i sitt svar, överensstämmer i stort sett med den uppfattning i fråga som jag givit till känna i interpellationen. Visserligen kan kanske ett par detaljer diskuteras. Jag tänker då i första hand på det förhållandet, huruvida riksdagen helt skall överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma när åtgärder skall vidtagas för att släppa loss medel som inestår på skogskontot. Många anser nog att det borde vara riksdagens sak att fatta beslut därom. Jag skall dock inte i denna punkt föregripa utskottsbehandlingen, utan jag väntar med att framföra de eventuella skäl som talar för respektive emot en fullmaktslagstiftning i detta avseende.

Såväl av interpellationssvaret som av propositionen framgår att, därest propositionen bifalles, kommer det att utfärdas bestämmelser, vilka möjliggör omedelbart uttag från skogskontot. Av propositionens ordalydelse får man emellertid den uppfattningen att sådant uttag skall vara verkställt före den 31 december 1957.

Jag vill vädja till statsrådet att över-

väga, om inte tidpunkten i stället bör sättas till den 15 januari 1958. Detta datum överensstämmer nämligen med den tid, som enligt riksskattenämndens anvisningar skall vara avgörande för huruvida inkomst respektive utgift i vissa avseenden skall medtas i deklarationen för år 1957 eller icke. För de praktiska jordbrukarna skulle det vara bättre med den 15 januari 1958, icke minst med tanke på den korta tid som kommer att stå lantbrukarna till buds för att utnyttja uttagsmöjligheterna om tiden sättes till den 31 december 1957.

Min andra fråga löd: »Vill statsrådet överväga att för höstriksdagen framlägga förslag, varigenom förlustutjämning vid beskattningen av jordbruksfastighet kan möjliggöras, t. ex. i den form att eventuella statliga stödlån till jordbrukare får upptagas som intäkt vid 1958 års taxering för att sedan avdragas då amortering sker eller i form av speciella bankkonton av samma karaktär som skogskonton?»

På denna fråga är finansministerns svar helt negativt, och detta beklagar jag å de berörda jordbrukarnas vägnar. Statsrådet konstaterar klart och tydligt att sådana åtgärder som jag berört i denna del av interpellationen ej kommer att föreslås. Finansministerns skäl härför är dels att en utredning sysslar med problemet om förlustutjämning, dels att herr finansministern anser att den av mig framförda åtgärden inte kan komma i fråga för endast en begränsad grupp av skattskyldiga. Själv lutar jag nog åt den uppfattningen att, eftersom just en kommitté sysslar med problemet, denna kunde ha fått i uppdrag att omgående göra upp ett provisoriskt förslag i den antydda riktningen. Förslaget kunde sedan antingen helt eller i modifierad form inpassas i det slutgiltiga förslaget som utredningen kommer att framlägga. Att saken endast berör en begränsad grupp — jordbrukare som 1957 fått stora skördeskador — torde

Svar på interpellation ang. avvikelsen i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956/57 i jämförelse med tidigare beräkningar

enligt min mening snarare vara ett skäl för ett positivt ingripande på denna punkt än ett motiv för en negativ inställning till saken. Här är alltså en grupp som verkligen får ekonomiska svårigheter och som hade blivit hjälpta med denna sak.

Herr talman! Jag skall inte längre uppehålla mig vid finansministerns svar på denna del av min interpellation utan vill sluta med att ännu en gång tacka för svaret på frågan om uttag från skogskonto, vilket svar ju var positivt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. avvikelsen i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956/57 i jämförelse med tidigare beräkningar

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Gustafson i Göteborg till mig riktat följande frågor:

1. Vill herr statsrådet låta företaga en undersökning av orsakerna till den jämförelsevis kraftiga avvikelse som har uppstått i fråga om statens inkomster under det senast avslutade budgetåret i jämförelse med tidigare gjorda beräkningar samt så snart som möjligt lämna kammaren en redogörelse härför, innefattande även en bedömning i vad mån den konstaterade försämringen av statsinkomsternas utfall kan väntas rubba tidigare gjorda kalkyler för statsinkomsternas utveckling de närmaste budgetåren?

2. Vill herr statsrådet medverka till tillsättandet av en allmän besparingskommission för översyn av statens utgifter enligt de allmänna riktlinjer som angavs i den av andra kammaren vid vårriksdagen bifallna motionen?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt den för riksräkenskapsverket gällande instruktionen åligger det ämbetsverket att varje år före den 10 december till Kungl. Maj:t avgiva förslag till beräknande av statsverkets inkomster vid nästföljande statsreglering. Samtidigt lämnar ämbetsverket en översikt av utfallet av driftbudgeten för de sistförflutna budgetåren liksom för det beräknade utfallet för löpande budgetår. Riksräkenskapsverkets inkomstberäkning redovisas sedan i nästkommande statsverksproposition. I statsverkspropositionen 1958 kommer således en redogörelse att lämnas för de frågor som framställts under punkt 1.

I anledning av herr Gustafsons fråga under punkt 2 får jag meddela, att jag icke har för avsikt att tillsätta någon speciell besparingskommission.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation, men samtidigt måste jag beklaga att detta svar så genomgående var negativt.

Den första frågan gällde utfallet av statsbudgeten 1956/57. När siffrorna lades fram av riksräkenskapsverket, väckte de stort uppseende, och folk i allmänhet började undra, hur det egentligen stod till med statens affärer. Särskilt var det en del tidningsrubriker, vilka talade om stor underbalansering på driftbudgeten, som kom folk att undra, hur finansministern skött statsfinanserna. Nu var ju de tidningsrubrikerna missvisande, men även om vi konstaterar att de var felaktiga och att driftbudgeten i själva verket visade ett överskott, så kan vi inte blunda för det faktum, att kalkylerna har rubbats på ett uppseendeväckande sätt. Inkomsterna

Svar på interpellation ang. avvikelserna i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956/57 i jämförelse med tidigare beräkningar

visade sig bli inte mindre än cirka 600 miljoner kronor lägre än som upptagits i riksstaten, och 600 miljoner är ju en avsevärd summa även för statskassan.

Jag har frågat finansministern, om han vill undersöka orsakerna till denna stora avvikelse. Den saken har inte bara historiskt intresse; man måste nämligen fråga sig, om avvikelserna är en engångsföreteelse eller om de rubbar de kalkyler som tidigare har gjorts beträffande statsinkomsternas utveckling under de närmaste budgetåren. Det är en fråga av stor betydelse för oss här i riksdagen, framför allt för oss som tillhör oppositionspartierna, i den mån vi vill försöka skissera ett alternativ till regeringspolitiken. Vi har inte tillgång till den stab av experter som finansministern har i kanslihuset och i alla de statliga verken, och det är därför svårt för oss att bedöma, i vilken utsträckning de tidigare uppgjorda prognoserna håller streck.

Nu har finansministern tagit mycket lång tid på sig för att besvara interpellationen. Den väcktes på höstriksdagens första dag, alltså för en och en halv månad sedan. Så lång tid har givetvis inte gått åt för förberedande av det svar som vi fått höra i dag och som väl får sägas vara ett av de magraste svar som något statsråd någonsin har givit på en interpellation av denna omfattning. Nej, man får nog dra den slutsatsen, att finansministern verkligen hade för avsikt att ge ett utförligt svar på min fråga men att han av någon anledning har kommit på andra tankar. Jag vill säga att det sätt, på vilket finansministern besvarat interpellationen, tyvärr inte vittnar om någon större samarbetsvilja eller någon större förståelse för de enskilda riksdagsmännens arbetsförutsättningar.

Finansministern hänvisar bara till det välkända faktum, att riksräkenskapsverket årligen skall avge en rapport före den 10 december, precis som om det som nu har hänt är en helt normal före-

teelse, som inte förutsätter några extra upplysningar eller anordningar. Nu hade ju svaret på min interpellation kunnat dröja till den 10 december, när jag ändå fått vänta så länge, om finansministern varit förhindrad att före den dagen ge några som helst uppgifter om anledningen till avvikelserna från inkomstberäkningen. Finansministern har dock känt sig helt oförhindrad att i annat sammanhang ganska ingående dryfta den här saken.

Min andra fråga gällde huruvida finansministern med anledning av den statsfinansiella utvecklingen, som ju också visar kraftigt stegrade statsutgifter, vill medverka till tillsättande av en allmän besparingskommission. På denna fråga svarar finansministern ett klart nej utan att ange någon som helst motivering. Av finansministerns svar skulle man kunna få den uppfattningen, att det här är fråga om någon förflugen idé hos en interpellant som man utan vidare kan vifta bort, men så är inte fallet. Den motion om inrättande av en allmän besparingskommission som lades fram från folkpartihåll i våras bifölls ju av andra kammaren. Det finns alltså en majoritet i riksdagens andra kammare som menar, att man måste göra en kraftansträngning för att skapa ett tryck nedåt på statsutgifterna, om vi skall kunna hålla en rimlig skattenivå och ändå tillgodose eftersläpande sociala vårdområden — jag tänker på sjukvården, fängsvården osv. En majoritet i denna kammare menade, att en sådan kommission borde tillsättas, bestående av representanter för de politiska partierna men också för arbetsmarknadens parter och näringsorganisationerna. Det tar nu finansministern ingen hänsyn till; han finner ingen anledning att motivera varför han inte skall tillmötesgå andra kammarens framställning.

Statsministern har nu i höst förklarat, att han bekänner sig till andrakam-

Svar på interpellation ang. avvikelser i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956.57 i jämförelse med tidigare beräkningar

marparlamentarismen, men jag får säga att finansministerns sätt att behandla andra kammarens önskemål om tillsättande av en besparingskommission inte vittnar om något större intresse eller någon förståelse för denna form av parlamentarism.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Bara några få ord! Vi har naturligtvis ingen anledning att diskutera varför utfallet för det gångna budgetåret blev sådant det blev. Orsakerna har publicerats i tidningarna, och dem känner vi till. Det är inte heller detta som herr Gustafson i Göteborg är utö efter, utan han vill veta, hur förhållandena kommer att te sig under innevarande budgetår, under nästkommande budgetår och under budgetåren framöver. Därom vet finansministern i dag icke någonting, eftersom riksräkenskapsverket ännu icke har serverat sina slutgiltiga prognoser och beräkningar. Jag hoppas få dem någon gång under början av december månad.

Sedan måste jag säga, att jag inte begriper det argument som herr Gustafson anför, att det skulle vara lämpligt att få höra finansministerns uppfattning, så att oppositionen kunde skissera sitt alternativ. Innan oppositionen kan skissera något praktiskt alternativ måste man väl se regeringens förslag. Jag kan inte förstå att herr Gustafson, hur skicklig han än är, skall kunna få byxor av tyget eller få kött på benen på ett alternativ, såvida han inte har ett regeringsförslag att lägga i botten, och det presenteras inte på en och en halv månad ännu. Jag kan följaktligen efter herr Gustafsons långa plädering endast önska honom hjärtligt välkommen i talarstolen igen den 11 januari 1958, så att vi då kan tala om de här frågorna.

Förslaget om en besparingskommission var kanske något av ett propagandanummer. Den som gjort upp statsver-

kets budget under några år och sett hur lätt det är att spara och dessutom känner till de politiska förhållandena litet, förstår att oppositionen inte kan ge finansministern några goda råd beträffande ytterligare besparingar. Han har gjort den erfarenheten när han serverat sin budget — och den erfarenheten kommer han att få göra även vid nästkommande riksdag — att det inte är åt det hållet som oppositionen strävar, utan att oppositionen i stället vill göra ändringar åt det andra hållet.

Om man skall kunna räkna med något utbyte av en besparingskommissions arbete, bör nog herrarna på oppositionskanten visa litet mera vällovlig ambition att spara på de förslag som regeringen framlägger än vad ni haft hitintills.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr finansministern säger för det första, att vad jag är ute efter är prognoser för det kommande budgetåret. Det är klart att jag är mycket intresserad av sådana, men min fråga, herr finansminister, gällde om finansministern ville göra en undersökning av orsakerna till avvikelserna från budgeten för det budgetår som redan är avslutat. Svaret härpå, säger finansministern, vet vi redan, ty det har stått i tidningarna. Vad som stått i tidningarna är själva avvikelserna. Men vad jag personligen och säkert många här i kammaren är intresserad av är, varav det kommer sig att budgeten slagit så fel i fråga om inkomstutvecklingen. Därom säger finansministern inte ett ord.

Nu vet jag inte om finansministern möjligen också syftar på att han i första kammaren ingående har redogjort för vad han anser vara orsakerna till avvikelserna. Detta har nämligen förekommit. Jag var inte inne i första kammaren då, men jag har senare läst vad som yttrades där.

Om någon framställer en interpellation

Svar på interpellation ang. avvikelser i fråga om statens inkomster under budgetåret 1956/57 i jämförelse med tidigare beräkningar

tion i andra kammaren, såsom jag redan dessförinnan hade gjort, och sedan får höra att herr finansministern skall tala i första kammaren, skall han då rusa in dit därför att finansministern händelsevis kan komma att svara på den interpellation, som är framställd i andra kammaren? Jag tror nog att man även i fortsättningen skall sträva efter att en interpellation besvaras i den kammare i vilken den är framställd.

Finansministern säger också att oppositionspartierna inte har något intresse av att nu få någon föreställning om inkomstutvecklingen under de närmaste åren eftersom de inte kan framlägga några alternativ förrän regeringen presenterar budgeten. Det är klart att detta är svårt att göra, men givetvis måste vi planera på längre sikt än bara för några veckor. Vi måste därvid ha en viss uppfattning om vad som kommer att hända under de närmaste åren. När vi nu genom finansministerns försorg har fått statliga prognoser, avseende också det innevarande budgetåret och det som kommer närmast efter, och då det har hänt något så uppseendeväckande som det som faktiskt inträffade med budgeten för 1956/1957, tycker jag inte att det är alldeles omotiverat att vilja få reda på finansministerns uppfattning om hur detta ligger till.

Vad besparingskommissionen beträffar kan finansministern inte förneka att det finns en majoritet här i kammaren för att inrätta en sådan kommission. Men finansministern säger att det är ett propagandanummer. Hädanefter skall tydligen regeringen, när den får besked om ett beslut i en kammare — det kanske gäller hela riksdagen också, om vi så småningom får en riksdagsmajoritet som går emot regeringen — avgöra om regeringen bör betrakta saken som ett propagandanummer eller inte, innan den följer de anvisningar eller beslut som är fattade i riksdagen.

Det statsfinansiella läget för närvarande är så allvarligt, att man nog inte bör avfärda uppslag till möjliga besparingar, även om detta uppslag skulle komma från oppositionshållet. Jag vill också nämna för finansministern att i det beslut beträffande tillsättande av en besparingskommission, som i denna kammare vann majoritet, ingick också att experter från andra områden än oppositionen skulle medverka. Jag får tyvärr en känsla av att finansministern anser sig kunna vara sig själv nog i detta sammanhang. Jag är inte säker på att situationen är sådan att detta är en fullt befogad ståndpunkt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Om jag hade kunnat bereda herr Gustafson någon glädje med att i interpellationssvaret hänvisa till mitt uttalande i remissdebatten i första kammaren, beklagar jag att jag inte gjorde detta. När jag nu inte gjorde detta, berodde det på att jag känner herr Gustafson som en ytterst nitisk och ambitiös riksdagsman, och jag trodde därför utan vidare att han hade läst detta uttalande. Av hans anförande nu framgår också att han inhämtat mina synpunkter där. I och med detta kan vi lämna diskussionen om det gångna budgetåret. Beträffande det innevarande och nästa budgetår måste jag säga att det i dag är för tidigt att ta upp en diskussion, såvida icke denna skall tjäna som propagandanummer.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få anlägga en principiell synpunkt på vad som här diskuteras. Den svenska riksdagen står ju inte utanför den utveckling, som parlamenten i Västerlandet över huvud taget har genomgått, och har därmed blivit ett debatterande, kon-

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

trollerande och övervakande organ i större utsträckning än tidigare. Jag kan inte låta bli att framföra denna reflexion när jag nu hör finansministern säga, att svaret på vad en representant för den svenska riksdagen i ett avseende frågat om stått att läsa i tidningarna. Finansministerns svar vittnar om liten förståelse för den funktion, som den folkvalda kammaren numera har i Sverige och Västerlandet över huvud taget just när det gäller att bedöma utvecklingen och bedöma regeringens handlande, vad regeringen gjort och vad den uraktlåtit att göra. Att detta för den svenska riksdagen är en stor fråga, därom råder givetvis inga delade meningar, men jag tycker att det kanske hade varit på sin plats, att regeringen — jag antar att det inte är herr Sträng ensam som står för detta svar — visat förståelse för det som man i andra sammanhang så flitigt talar om: nödvändigheten av att ha en ständigt vakande opposition.

Nu har finansministern sagt, att vad som inte är klart får vi diskutera nästa år. Ja, det är ett bevis för att det har sina risker, åtminstone för en del, att alltför länge vara i den positionen att man har möjlighet att säga, att man inte vill diskutera saken nu utan en annan gång. Herr talman! Det är en utveckling som inte är särskilt tilltalande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det fanns en engelsk finansminister, Hugh Dalton, som diskuterade budgeten två timmar före remissdebatten. I parlamentarismens klassiska hemland ansågs han därmed ha begått ett sådant brott mot parlamentarismens regler, att han inte längre kunde vara finansminister. Det får kanske herr Dahlén tänka på när han nu talar utifrån de, skall vi säga mera parlamentarisk-konstitutionella utgångspunkterna.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Med den skicklighet som finansministern obestriddligen besitter hade det inte varit någon svårighet för honom att verkligen besvara min interpellation utan att råka i samma fara som Mr Dalton gjorde.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det kan vara att över-skatta min skicklighet, men jag ber att få tacka för artigheten.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Mitt omdöme gällde finansministerns skicklighet att undvika att svara på frågor, när det inte passar honom.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tillägga att vad Mr Dalton gjorde var att avslöja innehållet i den kommande statsverkspropositionen. En del av herr Gustafsons i Göteborg fråga gällde vad som hänt med den budget som avsåg det budgetår, som slutade den 30 juni. Men skickligheten i detta avseende återstår kanske att återkomma till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nihlfors hemställt om en redovisning av hur handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret tillgår, varjämte herr Nihlfors frågat mig, om jag anser mot handläggningen framförd kritik berättigad, och om jag i så fall

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

snarast vill vidtaga åtgärder, som är till fördel för uppfinnarverksamheten.

När en anställd inom försvaret gör en här i riket patenterbar uppfinning, vars utnyttjande faller inom försvarets verksamhetsområde, åligger det honom att utan dröjsmål anmäla uppfinningen till den myndighet, hos vilken han är anställd. Om intresse för uppfinningen finnes, lämnar myndigheten uppgift härom till försvarets civilförvaltning. Civilförvaltningen handlägger sedan frågan, om kronan jämlikt 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar skall helt eller delvis inträda som den anställdes rättsinnehavare med avseende på uppfinningen, varjämte ämbetsverket biträder vederbörande försvarsmyndighet vid träffande av avtal med den anställde om kronans förvärv av rätten till uppfinningen och om ersättningen härför. Försvarets fabriksstyrelse, som är affärsdrivande, ombesörjer dock i allmänhet själv förhandlingar och uppgörelser med sina anställda angående av dem gjorda uppfinningar. En av försvarets civilförvaltning gjord utredning visar, att ingångna avtal om ersättning i genomsnitt träffats cirka två och ett fjärdedels år efter det att den anställde anmält sin uppfinning. Det förekommer dock, att den i interpellationen angivna tiden av 5—8 år hunnit förflyta från det en uppfinning anmälts till dess ersättningen bestämts.

Beträffande härefter mot handläggningen framförd kritik har statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, såsom i interpellationen åberopats, i ett från Kungl. Maj:t till nämnden hänskjutet ärende uttalat, att det syntes ofrånkomligt, att de utdragna förhandlingarna med hänsyn till kronans monopolställning på det militärtekniska område, inom vilket uppfinningen fölle, rent faktiskt verkat som ett kraftigt påtryckningsmedel från kronans sida gentemot uppfinnaren. Försvarets civila tjänstemannaförbund har vidare i anledning av ärendets handläggning i sin tidskrift

intagit en av herr Nihlfors likaledes åberopad varning till försvarets uppfinnare, vari bl. a. uppgivits, att myndigheterna kommer att göra vad de kan för att skära ner ersättningen för gjorda uppfinningar, att uppfinnarens beroendeställning som anställd och kronans monopolställning på det militärtekniska området kan komma att utnyttjas samt att frågan om avtalet förhalas mycket lång tid, om uppfinnaren icke vill gå med på de föreslagna villkoren.

Då det ifrågavarande uppfinnarärendet för närvarande prövas av riksdagens militieombudsman, kan jag icke uttala mig om huruvida den av nämnden antydda kritiken mot handläggningen är berättigad eller icke; framhållas bör dock att Kungl. Maj:t vid prövning av ärendet icke funnit skäl frångå den uppgörelse, som vederbörande förvaltningsmyndighet träffat. Jag finner det emellertid anmärkningsvärt, att Försvarets civila tjänstemannaförbund på grundval av ett enstaka ärende ansett sig kunna i sin tidskrift intaga de allvarliga och vittgående anklagelser mot försvarets myndigheter som nyss återgivits. Såvitt jag kunnat utreda föreligger icke grund för sådana anklagelser. Jag har i stället funnit, att försvarets myndigheter strävar efter att handlägga uppfinnarärenden med all den objektivitet som är möjlig. Naturligen kan därvid icke affärsmässiga synpunkter eftersättas, men målet för de förhandlingar som föres med vederbörande uppfinnare är från myndigheternas sida att — med utgångspunkt bl. a. från den i interpellationen framförda uppfattningen, att det är angeläget att svenska uppfinnare på det militärtekniska området uppmuntras — komma fram till en uppgörelse, som är skäligen enligt de i 1949 års lag angivna riktlinjerna. I sakens natur ligger att relativt lång tid måste förflyta, innan uppgörelse kan träffas, eftersom uppfinningens värde först måste utredas, vilket i regel icke kan ske, förrän patenterbarheten och

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

omfattningen av patentskyddet undersökts och klarhet vunnits, om och i vilken utsträckning uppfinningen kan utnyttjas inom försvaret.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag tackar försvarsmi-
nistern för det svar han lämnat på min
interpellation. Den lämnade redogörel-
sen för hur handläggningen av uppfin-
narärenden inom försvaret formellt till-
går ger mig inte anledning till annan
kommentar än den, att det inom för-
svaret — till skillnad från andra områ-
den — är i huvudsak endast en myn-
dighet — försvarets civilförvaltning —
som handlägger dessa ärenden. Av av-
görande betydelse är alltså hur denna
myndighet ser på frågorna och hur den
anser sig böra uppträda gentemot de
uppfinnare, som enligt gällande före-
skrifter utan dröjsmål skall anmäla av
dem gjorda uppfinningar.

Enligt en i interpellationssvaret åbe-
ropad utredning skulle ingångna avtal
om ersättning i genomsnitt ha träffats
cirka $2\frac{1}{4}$ år efter anmälan. Denna ut-
redning skulle alltså visa att väntetiden
inte är alltför utdragen, även om herr
statsrådet erkänner att dröjsmål på
5—8 år, som angavs i min interpel-
lation, dock förekommit. För egen del
skulle jag nu kunna redovisa ytterligare
statistik, som emellertid inte ger en så
gynnsam bild. Den förra delen av den-
na statistik berör 9 namngivna ären-
den, vilka personalorganisationerna haft
anledning syssla med. De flesta har be-
handlats av statens nämnd för arbets-
tagares uppfinningar, och det rör sig
huvudsakligen om fall, där uppfinnar-
na inte utan vidare velat gå med på de
föreslagna villkoren. Den genomsnitt-
liga behandlingstiden är för dessa fall
över $6\frac{1}{2}$ år.

Den senare delen av mitt statistiska

material berör ett klart avgränsat av-
snitt av en viss myndighets område, där
man noggrant registrerat samtliga upp-
finnarärenden som anmälts efter lagens
tillkomst år 1949. Det visar sig att man
i våras, efter mer än sju år, registrerat
91 ärenden. Av dessa hade endast 3
hunnit avgöras. Två uppfinningar hade
gjorts av en person, som hade sin hu-
vudsakliga försörjning utanför försva-
ret. Det tredje fallet är uppseendeväc-
kande, eftersom ersättning utgick först
efter det uppfinnarens verksamhet ingri-
pit och sedan den stackars uppfinnaren
hunnit skriva på en förbindelse, genom
vilken han avsåg sig alla rättigheter.

Här vill jag knyta an till interpella-
tionssvaret, vari utsäges att det är na-
turligt att vid handläggningen av upp-
finnarärenden affärsmässiga synpunk-
ter icke eftersättes. Just det, herr tal-
man! Affärsmässigheten kan tydligen
ta sig egendomliga uttryck även inom
det statliga området, då statens mot-
part — uppfinnaren — genom utform-
ningen av gällande lag är i klart under-
läge från början. Däremot tycks den
statliga myndigheten, som ställer sko-
lade jurister till kronans förfogande,
icke behöva anlägga affärsmässiga syn-
punkter på de kostnader som dock upp-
står genom långt utdragna s. k. för-
handlingar om en uppgörelse.

Herr statsrådet har i sitt svar till
mig i anledning av en av mig åberopad
artikel i Försvarets civila tjänsteman-
naförbunds tidskrift framhållit, att han
funnit det anmärkningsvärt att förbun-
det på grundval av ett enstaka ärende
ansett sig kunna i sin tidskrift intaga
allvarliga och vittgående anklagelser
beträffande handläggningen av uppfin-
narärendena. Härtill vill jag endast på-
peka att i tidskriften klart angivits att
dess aktion föranletts av flera fall, ehuru
man — kanske journalistiskt — dra-
git fram detaljerna i endast ett speciellt
fall. I övrigt vill jag omnämna, att jag
på förmiddagen haft kontakt med andra
fackliga enheter, som organiserar

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

tekniker inom försvaret. Man har därvid förklarat sig dela den uppfattning som kommit till uttryck i nämnda tidsnings spalter. Svenska uppfinnareföreningen har tryckt av artikeln i sitt organ med redaktionell kommentar, och chefen för en av de största privata patentbyråerna har — också enligt uppgift som jag erhållit i dag — förklarat sig ha den erfarenheten, att handläggningen av ärenden om uppfinningar, gjorda inom försvaret, bereder särskilda svårigheter. Det föreligger tydligen en ganska enhetlig och bred opinion i denna fråga, där bedömningen av läget radikalt skiljer sig från försvarsministrernas. I detta sammanhang kan nämnas att Tjänstemännens centralorganisation i dagarna bildar ett topporgan, bestående av den främsta uppfinnarrättsliga expertis som finns inom tjänstemannarörelsen, i syfte att bl. a. bevaka här diskuterade frågor om uppfinningar inom försvaret.

Jag förstår mycket väl att underlaget för interpellationssvaret självfallet härstammar från den ansvariga centrala myndigheten, som i detta fall dock är den i berörda kretsar starkt kritiserade instansen. Det synes mig emellertid anmärkningsvärt att denna myndighet av allt att döma inte presenterat herr statsrådet någon sammanfattning av den framställning, som försvarets forskningsanstalt ingivit just till försvarets civilförvaltning. I en vid framställningen fogad promemoria uttalas bl. a.: »Med hänsyn till att försvarets civilförvaltning centralt för försvaret handlägger dylika ärenden, synes inom civilförvaltningen en omprövning av de hittills tillämpade formerna för handläggning av patentärenden och därmed sammanhängande frågor böra ske. Principerna för fastställande av skäliga ersättningar böra revideras och härvid torde inte minst försvarsgrensförvaltningarna böra medverka till större generositet än vad man hittills i många fall tillämpat.»

Det är, måste jag säga, ovanligt med en sådan kritik myndigheter emellan, och jag vill även citera följande kritiska bedömning från försvarets forskningsanstalts sida: »Den förbättring av handläggningen av patentärenden, vilken man hade viss anledning förvänta sig, när civilförvaltningen 1954 övertog dylika ärenden från krigsmaterielverket, har i stort sett uteblivit.»

Jag vill, herr talman, sluta med ett beklagande av att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet icke ansett det av mig aktualiserade problemet vara av sådan vikt, att han föranstaltat om en mera allsidig undersökning av förhållandena. Han har dock haft ganska god tid på sig, eftersom interpellationen väcktes redan den 10 maj och jag i slutet av maj meddelade honom att jag gärna såg, att interpellationens besvarande uppsköts till höstsessionen, varigenom en fyllig utredning skulle kunna åstadkommas.

I min interpellation har jag understrukit vikten av att vi i vårt land med dess begränsade ekonomiska resurser uppmuntrar svenska uppfinnare på det militärtekniska området och att ersättningarna fastställes så, att de sporrar de konstruktiva förmågorna till att göra tekniska förbättringar och nykonstruktioner. Jag vill därför till sist anföra ännu ett citat ur den promemoria, som chefen för försvarets forskningsanstalt i somras översände till försvarets civilförvaltning: »En uppfinnare måste äga förtroende för dem, till vilka han skall vända sig, när han gjort en uppfinning. Han skall kunna känna sig förvissad om att dessa instanser är objektiva, att de inte bara ensidigt och på ett kortsynt sätt se på statsverkets ekonomiska intresse utan också äro angelägna att hjälpa honom med handläggningen vid sökande av eventuellt patent och att de äro beredda att medverka till att utgående ersättningar verkligen bli skäliga enligt lagens mening.»

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

Jag har fått den uppfattningen att detta förtroende i dag saknas hos försvarets uppfinnare och att det synes finnas skäl härför.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag vidhåller den syn på frågan som jag har framfört i interpellationssvaret, nämligen att försvaret inte behandlar sina uppfinnare anorlunda eller sämre än andra. Vad som gör att jag så tvärsäkert vågar säga det är, att jag under en längre tid haft överblick över andra områden inom statsverksamheten, där det också förekommer uppfinnarverksamhet och där det måste träffas uppgörelser med vederbörande uppfinnare. Om man dessutom jämför med vad som förekommer inom det privata näringslivet, kommer man visst inte fram till den uppfattningen, att uppfinnare med anställning inom försvaret behandlas sämre än vad som sker på andra håll. Det är vanligt att det tar mycket lång tid, innan det blir en uppgörelse mellan den anställde uppfinnaren och företaget, vare sig företaget är statligt eller privat. Det sammanhänger bland annat med att man inte gärna slutför en förhandling, innan man fått klart för sig, att uppfinningen är patenterbar, och man kan inte komma ifrån det faktum, att det tar ungefär fyra år innan man kan få kontroll på detta genom patent- och registreringsverket. Det är den genomsnittliga tiden, och det är naturligtvis det som gör att dessa ärenden tar så lång tid. Dessutom är det ju mycket svårt för ett statligt verk, vare sig det gäller försvaret eller någon annan statlig verksamhet, att omedelbart avgöra om en uppfinning är av sådant värde för framtiden, att man bör ta hand om den.

Det är omöjligt att diskutera dessa frågor, om man inte tar fram det enskilda fallet och försöker bedöma det.

Om en anställd gjort en uppfinning har han självfallet en viss benägenhet att överskatta betydelsen av uppfinningen — det ligger i sakens natur — och han försöker få ut största möjliga ekonomiska utbyte för dagen och för framtiden. Det är då också ganska naturligt att avståndet mellan företagsledning och den anställde, när det gäller uppfattningen om ersättningen, blir mycket stort. Men det är inte någonting typiskt för försvaret, utan det gäller generellt, både enskild och statlig verksamhet.

Om Försvarets civila tjänstemannaförbund hade gjort sig besvär att kontrollera alla andra områden, skulle den varning man nu speciellt har riktat till personalen inom försvaret i stället ha blivit generell. Nu har man ställt försvaret i strykclass med alla de konsekvenser som det tyvärr kan få för våra möjligheter att få de anställda att hjälpa till med uppfinningar. Jag beklagar att detta har skett, och jag kan verkligen inte finna att försvaret här står i den särställning, vari Försvarets civila tjänstemannaförbund försökt ställa det.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Till svar på vad försvarsministern nu sagt kan jag endast hänvisa till vad jag tidigare citerade ur försvarets forskningsanstalts skrivelse. Det är tydligen en långsam tågordning, och det måste väl föreligga anmärkningsvärda förhållanden, när försvarets forskningsanstalt skriver till försvarets civilförvaltning och begär, att man skall revidera grunderna för ersättningarna. Jag förmodar att den ansvarige chefen för försvarets forskningsanstalt i somras ansåg läget vara besvärligt. Vi får komma ihåg, att vårt försvarspolitiska och utrikespolitiska läge och vår allmänna inställning till alliansfrihet och sådant gör det nödvändigt för oss att satsa på egna kraft-

Svar på interpellation ang. handläggningen av uppfinnarärenden inom försvaret

källor i vad gäller förbättringar av teknisk eller annan natur inom försvaret. Jag anser till skillnad från statsrådet, att det finns anledning att göra en mer djupgående undersökning i dessa frågor. Jag tycker inte att den undersökning som presenterats av försvarsministern är av den naturen. Herr statsrådet säger sig vara övertygad om att försvaret inte behandlar sina uppfinnare sämre än andra verk. Jag skulle till detta vilja säga, att försvaret har anledning att behandla sina uppfinnare bättre än vad som sker på andra håll.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag håller med herr Nihlfors om att vi bör behandla uppfinnarna inom försvaret i varje fall lika bra som dem på andra områden. Om vi ser på storleken av de ersättningsutgångar som utgår, finner vi att försvarets forskare och uppfinnare inte har behandlats sämre än sådana på andra håll.

Att försvarets forskningsanstalt gjort dessa påpekanden, är i och för sig helt naturligt. Försvarets forskningsanstalt består av forskare och uppfinnare, och det ligger i sakens natur, att de pläderar för att man skall försöka få ärendena att rinna snabbare igenom. Jag skulle också önska att man kunde få en snabbare behandling. Men det är å andra sidan inte så lätt, och jag skulle inte heller tro att det är där som kritiken har satts in.

En översyn av såväl lagbestämmelserna som av handläggningen måste så småningom ske. Det har också riksdagen själv förutsatt, eftersom den beträffande 1949 års lag klart uttalat att den borde överses, sedan vi fått större erfarenheter. Från försvarets civilförvaltning har också meddelats mig, att man vill ha en sådan översyn, och det får vi se till att man får. Men nu gäller det enligt min mening främst att få bort den misstro, som naturligt nog

har spritt sig bland forskarna inom försvaret till följd av den generalattack som Försvarets civila tjänstemannaförbund har gjort på detta område, och den misstron kan inte skingras på annat sätt än att man i tjänstemannaförbundet hjälper till att klarlägga, att forskarna inom försvaret inte i och för sig är sämre ställda än forskare på andra områden.

Hela detta problem är emellertid mycket besvärligt, och jag har ingenting emot att ta upp en diskussion med dem det gäller för att klara ut vad det egentligen är, som gör att man är så kritisk. Själva handläggningssättet kan enligt min mening inte vara orsaken.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis svårt att föra debatten vidare utan att gå in på enskilda fall. Jag tror emellertid inte att denna fackliga aktion, som är riktad till vederbörande förbunds medlemmar, skulle ha utlöst något slags ovilja mot att ställa uppfinnarförmågan till försvarets förfogande. Av de uttalade erfarenheterna från privat håll framgår med tydlighet, att man där har en uppfattning, som inte alls är beroende på denna aktion från i våras utan som har sin grund i förhållanden som kan ledas tillbaka mycket längre.

Herr **HAGNELL** (s):

Herr talman! Jag har försökt följa herr Nihlfors' resonemang. Jag sitter ju i försvarets förvaltningsdirektion och 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna och jag skulle vilja fråga herr Nihlfors: Menar han att man för de statliga företagen och för försvaret skall gå över till samma regler för uppfinnarens rätt till sin uppfinning, som nu tillämpas inom de privata aktiebolagen? Är det herr Nihlfors' ideal? Det vore intressant att få klart besked på den punkten.

Härmed var överläggningen slutad.

Fond för kulturellt samarbete med Finland

§ 5

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner. Därvid remitterades

till bevillningsutskottet propositionen nr 189, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 190, dels angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om upphävande av passkontrollen vid de internordiska gränserna, dels ock med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193), och

nr 191, med förslag till lag om ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.; samt

till utrikesutskottet propositionen nr 192, om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Folkrepubliken Kina.

§ 6

Föredrogs den av herr *Königson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående reparation av vissa minsvepare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Carlsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående ändrade föreskrifter för utlåningen av

medel från »Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.»

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Fond för kulturellt samarbete med Finland

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av väckta motioner angående tillskapande av en fond att användas för kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **LASSINANTTI** (s):

Herr talman! Det råder inga skilda uppfattningar mellan motionärerna och mig i frågan om angelägenheten av att de kulturella förbindelserna mellan Sverige och Finland utvecklas och befästs. Jag delar också den uppfattningen, att det närmast är beklagligt att detta arbete skall hämmas av ekonomiska svårigheter.

Jag har begärt ordet för att göra några reflexioner i anslutning till att den Längmanska donationens A-fond har införts i bilden. Det finns mycket utförliga bestämmelser om användandet av Erik Johan Längmans kvarlåtenskap.

Erik Johan Längman var ju, som vi erinrar oss, en mycket framgångsrik affärsman. Han avled 1863. Enligt det testamente, som upprättades 1859 och senare vann laga kraft, skulle A-fonden användas för vissa sociala och näringsmässiga ändamål med successiv början längst uppe i norr, där testator bedömde att de sociala missförhållandena var

Revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller annan statlig revisorsorganisation för förundersökning i brottmål

svårast att avhjälpa. Jag vill också erinra om att testator hade samlat sin förmögenhet genom affärsverksamhet bl. a. i nordligaste Sverige och Finland.

A-fonden skulle få disponeras, när den uppgick till 4 miljoner silverrubel eller 11,2 miljoner svenska kronor. 1955 års riksdagsrevisorer hemställde, att man skulle undersöka huruvida A-fonden skulle sammanslås med B-fonden, som i allmänhet är känd under namnet Längmanska kulturfonden. I anledning av remissyttranden och av i ärendet väckta motioner uttalade statsutskottet i utlåtande nr 94 år 1956: »Utskottet är . . . icke berett att nu uttala sig till förmån för något visst ändamål, för vilket fonden framdeles kan komma att utnyttjas. Frågan härom torde få närmare prövas under utredningsarbetets gång, varvid tillbörligt beaktande bör skänkas de synpunkter som framlagts såväl av revisorerna och vederbörande remissmyndigheter som i nyssberörda motioner.» Detta uttalande av statsutskottet godkändes av riksdagen.

Erik Johan Längman hade en mycket stark vilja. Så förblev han t. ex. i ungarlsståndet, enligt egen utsago för att tillförsäkra sig ett odelat inflytande över sina ekonomiska tillgångar.

Jag vill erinra om att det i mycket hög grad finns sociala och näringsmässiga ändamål uppe i nordligaste delen av vårt land. Man kan alltså använda Erik Johan Längmans donationsmedel helt i överensstämmelse med testamentets anda. Det är en hederssak för Sveriges statsmakter, regering och riksdag, att hans yttersta vilja respekteras. Jag tror inte att en ekonomisk och social avrustning i glesbygden mot Finland -- och det är dit vi leder utvecklingen, om vi inte använder A-fonden enligt testamentets föreskrifter -- är till gagn för svensk-finsk samverkan i vidsträcktaste bemärkelse. Den utredning Kungl. Maj:t har tillsatt kommer säkerligen att

ägna tillbörlig uppmärksamhet just åt de sociala förhållandena i den del av vårt land som testator ville ihågkomma.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckt motion om utökning av studiebidraget till brevskoolestuderande.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller annan statlig revisorsorganisation för förundersökning i brottmål

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av väckt motion om utredning rörande anställande av revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller inrättande av annan statlig revisorsorganisation att biträda vid visst förundersökningsarbete i brottmål.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Kriminaliteten på det förmögenhetsrättsliga området har med ändrad ekonomisk samhällsstruktur blivit allt mera komplicerad. Förundersökningen i sådana ärenden kräver ofta biträde av specialist på det revisorstekniska området, och svårigheter har ofta uppstått, när det gällt att få en lämplig och villig person för sådana uppdrag. Motionsförslaget har inneburit en tänkbar möjlighet att underlätta biträde av revisorsutbildad, sakkunnig hjälp vid förundersökning.

Sakrevisionen har i samband med förslag om särskild mutåklagare föreslagit inrättande av två befattningar för högt kvalificerade, revisorsutbildade

Revisorsteknisk personal vid statens kriminaltekniska anstalt eller annan statlig revisorsorganisation för förundersökning i brottmål

personer, vilka skulle disponeras för utredningar av s. k. korruptionsbrott. Att specialarbete endast på en liten del av det kriminella fältet kan emellertid enligt min mening inte vara en kriminalpolitiskt riktig avvägning. Av samma skäl, och i många fall kanske också på starkare grunder, skulle man kunna yrka på speciell bearbetning av flera andra områden, där en lika stor eller än mera utbredd kriminalitet föreligger än som är fallet vid korruptionsbrott. Låt mig som exempel bara nämna, att man med samma rätt kunde kräva särskild polis och särskild åklagare för att effektivare komma åt falskdeklarationsbrott, brott mot hyresregleringslagen, försäkringsbedrägerier, hyresbedrägerier o. s. v. samt för att få en effektivisering av polisarbetet när det gäller att komma åt personer, som mer eller mindre yrkesmässigt driver ockerverksamhet eller som ägnar sig åt kvasijuridisk yrkesverksamhet med bedrägliga syften, inte minst i fastighets-skojarbranschen.

Jag kan i detta sammanhang inte gå närmare in på problemet, men jag vill framhålla att vi här är inne på områden, där en ganska utbredd kriminalitet föreligger, åtminstone i en så stor stad som Stockholm. Det bör med skärpa kunna krävas, att åtminstone någon polis- och åklagarverksamhet är avdelad för spaningsverksamhet, förstärkt med biträde av den sakkunnighjälp, som i olika situationer kan erfordras. Närmast på grund av personalbrist sysslar man vid kriminalpolisen i Stockholm i stort sett inte med något annat än anmälda brott, vilket är ägnat att leda till en utbredning och en intensifiering av den kriminalitet, som av olika anledningar inte blir föremål för anmälningar.

Med det sagda har jag velat framhålla, att en förstärkning av polis-, åklagar- och sakkunnighjälp inte bör ses som ett isolerat problem, gällande

endast för mututredningar, där väl kraven närmast aktualiserats av det offentliga intresse, som ganska slumpartat har väckts för just denna del av brottsfältet. Det är därför med tillfredsställelse jag tar del av utskottets uttalande, att man i nu förevarande sammanhang sammankopplat frågan om revisorsteknisk förstärkning med den mera allmänna utredningen om lämpliga åtgärder i syfte att effektivisera polisens verksamhet för bekämpande av brottsligheten.

Jag vill emellertid inte underlåta att anmärka på det sätt, varpå statsutskottet redovisat remissutlåtandena. Det talas om att i de över motionen avgivna yttrandena — i pluralis alltså — yppats tveksamhet rörande lämpligheten av att inrätta en statlig revisorsteknisk organisation. Man får den uppfattningen, att flera remissinstanser på denna grund skulle ha avstyrkt motionsförslaget om utredning. Så är inte fallet. Både polisväsendets organisationsnämnd och statens kriminaltekniska anstalts styrelse har tillstyrkt förslaget om utredning. I ärendets behandling har deltagit bl. a. polismästaren i Stockholm. Såvitt jag kan finna är det endast riksåklagarämbetet som ställt sig tveksamt i nämnda hänseende.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **RUBBESTAD** (cp):

Herr talman! Eftersom den föregående ärade talaren inte ställde något yrkande kunde det vara onödigt att jag säger någonting. Jag vill dock erinra om att det i fjol tillsattes en utredning angående polisens lämplighet i dylika fall och att denna utredning även avser det spörsmål som motionären nu berörde. Denna fråga kommer alltså att klarläggas rätt snart.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Interpellation ang. lagstadgad reparationsplikt för ägare av hyresfastigheter, m. m.

§ 12

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 164, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Riksföreningen mot reumatism som bidrag till driften av Spenshults reumatikersjukhus,

nr 165, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning, och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Interpellation ang. lagstadgad reparationsplikt för ägare av hyresfastigheter, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr JOHANSSON i Stockholm (k), som anförde:

Herr talman! Kraven på reparation av lägenheterna i hyreshusen blir alltmer enträgna. Dessa krav är berättigade. Reparation och normalt underhåll av hyresfastigheterna försummas i stor utsträckning. Erfarenheten säger, att allmän reparation av lägenheterna bör ske minst vart sjunde år, om fastigheten skall anses väl underhållen och onödig värdeförsämring undvikas.

Inte endast reparation och underhåll av lägenheterna i hyreshusen försummas. Också fastighetsunderhåll av annan art eftersättes, såsom yttre reparationer av väggar, fönster, tak, balkonger, trapphus m. m., liksom nor-

malt underhåll av källare, vindskontor, värmeanläggningar och elektriska anläggningar.

De kommunala och kooperativa bostadsföretagen sköter i allmänhet sina fastigheter på ett tillfredsställande sätt. De privata fastighetsägarna gör det däremot sämre. Anledningen härtill är ofta, att hyresfastigheten är ett spekulationsobjekt, varvid spekulationsintresset är knutet till tomtmarken, inte till fastigheten. Spekulationen i tomtvärdestegring, som förorsakas av kommunala och statliga åtgärder, är vanlig. För den privata fastighetsägaren, som spekulerar i tomtvärdestegring, blir ofta fastighetens underhåll en i hans tycke onödig utgift.

Ur allmännyttans synpunkt är emellertid underhållet av de kapitalvärden som hyreshusen utgör av största vikt. Enligt 1952 års taxering representerade de skattepliktiga fastigheterna över 42 000 miljoner kronor. Om detta kapital genom försummat underhåll får sitt värde minskat med endast tiondelen av en procent utöver det normala innebär det en nationalekonomisk förlust av 42 miljoner kronor.

Enligt min mening är det ur alla synpunkter oriktigt och orimligt, att hyreshusen allt fortfarande tillåtes vara spekulationsobjekt. Under alla förhållanden bör dock statsmakterna förhindra en värdeförstöring i denna spekulation. Fastighetsägarna bör åläggas plikt att hålla sina fastigheter i sådant skick, att onödig nedsättning av deras värde undviks. Hyresgästernas berättigade krav på laglig skyldighet för fastighetsägarna att underhålla lägenheterna bör snarast uppfyllas och utvidgas dithän, att denna skyldighet gäller också fastighetsunderhållet i dess helhet.

Med hänvisning härtill hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande spörsmål:

Delar herr statsrådet den här anförda åsikten, att underhållet av hyresfastig-

Interpellation ang. bokföringsskyldighet för ägare till hyreshus, m. m. — Interpellation ang. prissättningen på elektrisk kraft, m. m.

heterna är ett samhällsekonomiskt intresse?

Har statsrådet för avsikt att till 1958 års riksdag framlägga förslag om lagstadgad reparationsplikt för ägare till hyresfastigheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. bokföringsskyldighet för ägare till hyreshus, m. m.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) erhöjll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Under innevarande år har ägarna av hyresfastigheter medgivits att höja grundhyrorna för att därmed som det hette kompenseras för de ökade utgifter som orsakats bl. a. av räntehöjningarna. Tillåtelsen att höja hyrorna var generell. En avsevärd del av fastighetsägarna har emellertid sina lån bundna vid en lägre ränta än den som för närvarande gäller; andra har sina fastigheter skuldfria eller belånade i egna företag. Denna kategori av fastighetsägare tillskansar sig ofta en väldig merinkomst på hyresgästernas bekostnad.

Svårigheterna att utforma rättvist verkande generella bestämmelser för en så heterogen sektor av samhällslivet som bostadsmarknaden är fullt uppenbara och erkännes villigt. Det tyckes dock mig som om de värsta orättfärdigheterna skulle kunna undgås och därtill vissa andra fördelar skapas, om hyresgästerna genom sina organisationer eller representanter medgavs laglig rätt att få inblick i fastighetsägarens bokföring och lånevillkor. För närvarande är emellertid fastighetsägare inte ålagda bokföringsskyldighet och än mindre skyldighet att lämna hyresgästerna den insyn som här nämnts. Sådan bokföringsskyldighet och skyldighet att lämna hyresgästerna upplysningar om de lån, som eventuellt belastar fastigheten, skulle säkerligen motverka fastighets-

ägares lust att orättfärdigt sko sig på hyresgästernas bekostnad och öppna en möjlighet till ett sundare tillstånd på bostadsmarknaden.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har herr statsrådet övervägt tanken att för riksdagen framlägga förslag om bokföringsskyldighet för ägare till hyreshus och skyldighet att lämna hyresgästernas representanter tillgång till denna bokföring?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Interpellation ang. prissättningen på elektrisk kraft, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som anförde:

Herr talman! Genom cirkulärmeddelande till elabbonenterna och annonser i tidningspressen har framgått, att statens vattenfallsverk och ett stort antal enskilda elkraftsdistributörer i landet avser att höja de eltaxor, som nu tillämpas vid detaljdistribution på landsbygden från och med nästkommande debiteringsperiod.

Den sålunda ifrågasatta taxehöjningen kommer att beröra såväl grundavgiften som energiavgiften. Grundavgiften avses sålunda bli höjd från 10: 50 till 12: 50 kr. per tariffenhet och år och energiavgiften från 9 till 11 öre per kilowattimme. Jämfört med nuvarande taxor innebär de nya avgifterna en höjning med ca 20 procent. Denna höjning bör ses mot bakgrunden av de taxehöjningar som tidigare förekommit vid upprepade tillfällen. Härtill kommer den lagstadgade allmänna energiskatten, vilken å elkraft för borgerligt behov utgår med 5 procent å kraftvär-

Interpellation ang. en effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, m. m.

det, vilket betyder att abonnenterna utöver kostnadsökningen på grund av eltaxehöjningen får erlagga ca 20 procent högre elskatt än tidigare avsetts.

Denna oförutsedda och kraftiga höjning av elkraftskostnaderna emotses med stor oro av landsbygdens elkonsumenter. Inte minst är detta förhållandet bland jordbrukare och småindustriföretagare, som redan nu dras med betydande ekonomiska svårigheter. Enbart för lantushållens och jordbruksdriftens del torde höjningen, sedan den helt slagit igenom, betyda en stegring av elkraftskostnaderna med ca 16 miljoner kronor per år.

Då det inom det nuvarande prisavtalet för jordbruket icke torde vara möjligt att lämna kompensation för elkraftskostnadernas ökning, kommer denna merutgift att drabba jordbruket synnerligen hårt och orättvist. För småindustrier och andra företagare blir situationen liknande. De nuvarande grunderna för tariffenhetsberäkningen för bestämmande av de årliga grundavgifterna för sågverk, kvarnar, snickerier, bil- och traktorverkstäder och andra småindustriföretag, utgör redan nu en mycket hård ekonomisk belastning för dessa, vilket i många fall lett till att företag av denna typ fått läggas ner, vilket medfört försämrad service för landsbygden i flera avseenden.

Det är därför uppenbart, att en så väsentlig höjning av elavgifterna för småföretagare som nu avses bli genomförd kommer att medföra en ökad småindustridöd, vilket ur landsbygdens synpunkt vore mycket beklagligt.

Den faktiska monopolställning som kraftdistributörerna innehar medför att elkonsumenterna har svårt att värja sig för oberättigade prishöjningar. Det synes därför böra ankomma på statsmakterna att genom sina priskontrollerande organ bevaka elkonsumenternas intressen genom att undersöka, huruvida de nu förebådade eltaxehöjningarna kan

anses vara kostnadsmässigt motiverade.

Med anledning av vad som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Är herr statsrådet beredd att genom statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström eller annat organ låta undersöka statens vattenfallsverks och övriga landsbygdsdistributörers prissättning på elektrisk kraft samt att, i avvaktan på denna utrednings resultat, utfärda direktiv för statens vattenfallsverk att tills vidare tillämpa nu gällande eltaxor,

att låta utreda huruvida icke för framtiden samma ordning bör gälla för vattenfallsstyrelsen, som gäller för järnvägsstyrelsen, nämligen att vattenfallsstyrelsen skall inhämta regeringens godkännande innan taxehöjningar genomföres, samt

att söka nedbringa småföretagens driftkostnader genom att låta utreda, huruvida icke grunderna för beräkning av tariffenheter för sådana kategorier av elabbonenter bör revideras i sådan riktning, att de verka utvecklingsbefrämjande för landsbygdens näringsliv?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Interpellation ang. en effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr RYDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! För drygt ett år sedan överlämnade byråchefen Harry Bernhard i bostadsstyrelsen en promemoria med bl. a. förslag om effektiviserad tillsyn av de kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagens förvaltning och revision. Promemorian

Interpellation ang. en effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, m. m.

hade tillkommit sedan statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet föranstaltat om utredning i ärendet den 30 juni 1955.

Enär de kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen åtnjuter speciella förmåner i låneshänseende från statens sida och förden skull kommit att utgöra den dominerande parten av bostadsproducerande och bostadsförvaltande företag i vårt land, bör det vara av alldeles särskild vikt att staten med största noggrannhet tillvarar sina intressen. Uppskattningsvis torde väl de gynnade bostadsföretagen ha en låneskuld till staten i dagens läge på inemot 1 200 miljoner kronor för tertiärlån och tilläggs lån, d. v. s. för den del av lånen som överstiger 70 procent av de godkända belåningsvärdena.

När man vet — något som även med all tydlighet framgår av byråchefen Bernhards PM — att förvaltning och revision inom en stor del av dessa s. k. allmännyttiga företag handhas på ett allt annat än sakkunnigt sätt, anser jag det vara av största vikt att en mer noggrann tillsyn och revision av dessa företag snarast kommer till stånd. Även från de berörda parterna har enligt utredningsmannens promemoria brister i revisionen och förvaltningen av allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag påpekats i ett stort antal yttrandena.

Det kan genom den företagna utredningen anses vara fullt klarlagt, att snara åtgärder bör vidtagas för att staten skall kunna ha den rätta kontrollen över att dessa företag på bästa sätt utnyttjar de medel, som i form av statliga lån ställts till deras förfogande. Givetvis är det ur samhällsekonomisk synpunkt också av allra största betydelse att de allmännyttiga, kommunala och kooperativa bostadsföretagen så klokt som möjligt hushållar med erhållna statliga medel, så att stat och

kommun icke tillfogas förluster genom deras bristfälliga skötsel. I sista hand är ju detta av ekonomisk betydelse främst för de i dessa bostadsföretag boende men indirekt även för alla övriga skattebetalare.

Det synes mig att skärpta bestämmelser om revision i första hand bör genomföras. Skärpningen bör gälla skyldigheten att underkasta sig en viss form av revision; vidare bör vissa kompetenskrav ställas på minst en av revisorerna i varje företag. De förtroendevalda revisorerna utan särskild utbildning för sin uppgift kan icke anses utgöra ett ur statens och kommunernas synpunkt tillfredsställande skydd för de stora värden som det här gäller.

Enligt min åsikt borde föreskrifter finnas, att minst en *auktoriserad revisor* skall utses i alla de kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, som förvaltar fler än 200 lägenheter, d. v. s. har en beräknad hyresintäkt på ca 500 000 kronor per år, medan däremot någon lägre kompetens, t. ex. av handelskammare godkänd granskningsman eller liknande, må vara till fyllest i mindre företag.

De allmännyttiga bostadsföretagens förvaltning ökas för varje dag. Långivningen från statens sida följer efter. Skattebetalarna bör då ha rätt att känna den trygghet, som härleder sig ur förvisningen att dessa företag granskas och revideras av kompetenta revisorer.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Avser herr statsrådet att inom den närmaste tiden framlägga förslag angående effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, inrymmande vissa formella kompetenskrav för en av de revisorer, som utses av de större företag, vilka förvaltar förslagsvis minst 200 lägenheter?

Interpellation ang. en effektiviserad revision av kommunala, allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag, m. m.

2. Avser herr statsrådet att därutöver tillskapa någon form av tillsynsorgan, som kan både kontrollera och lämna råd främst i fastighetsekonomiska frågor — ett organ, som står fritt gentemot de företag, som det blir satt att övervaka?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 713, av herr *Widén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående inrättande av en medicinsk högskola i Umeå.

Denna motion bordlades.

§ 18

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens leda-

möter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 27 november 1957.

Förste stenografen hos kammaren Hans Heimbürger hade på grund av tjänsteresa till utrikes ort anhållit om tjänstledighet från sin befattning hos kammaren under tiden den 2—17 december 1957. Den begärda ledigheten beviljades; och förordnades stenografen Bertil Arborén att under tiden uppehålla en förste stenografjänst hos kammaren. Reservstenograferna Bo Holmberg och Wera Jansson förordnades att under samma tid uppehålla Arboréns stenografjänst.

In fidem

Gunnar Britth

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.25.

In fidem

Gunnar Britth